

2009 metų Vyriausybės atstovų ir Europos Žmogaus Teisių Teismo susitikimas

2009 m. lapkričio 23 d. įvyko Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT arba Teismas) susitikimas su Vyriausybės atstovais.

Sveikinimo žodį pasakė EŽTT pirmininkas J.P.Costa. Jis visų pirma pažymėjo, kad iš Rusijos Federacijos gauta teigiamų ženklų dėl 14 Protokolo galimo ratifikavimo. Tačiau kartu buvo pabrėžta, kad net ir įsigaliojus 14 Protokolui Teismui vis tiek būtinos reformos.

Pirmininkas labai pabrėžė, kad Interlakene įvyksiančioje konferencijoje, kurioje aukščiausiu lygiu bus atstovaujamos valstybės narės ir bus siekiama nuspręsti dėl EŽTT ateities, būtina priimti konstruktyvius sprendimus.

Teismo kancleris E.Fribergh kalbėjo apie Interlakeno konferencijoje nagrinėtinius klausimus. Dėl vis didėjančio bylų skaičiaus Interlakene būtina nuspręsti arba dėl bylų atrankos procedūros, arba dėl galimybės patikėti paprastų bylų sprendimą ne EŽTT teisėjams, o pvz., kanceliarijai. Be to, buvo pabrėžta, kad atsižvelgiant į pasikartojančias bylas ir lėtą sprendimų vykdymą, akivaizdu, jog būtina daugiau pastangų vidaus teisėje žmogaus teisių apsaugos srityje.

Dėl vykstančių reformų – bylų pirmenybės procedūros, vieno teisėjo sudėties pagal 14 bis protokolą – yra būtina daugiau žmogiškųjų išteklių Teismo kanceliarijoje. Todėl itin svarbus EŽTT biudžeto klausimas. Būtina apsvaistyti, gal reiktų atskiro nuo Europos Tarybos biudžeto, o taip pat dėl galimybės nustatyti didesnius įnašus toms valstybėms, prieš kurias nustatoma daugiau pažeidimų.

Interlakene turi būti apsvaistytas teisėjų rinkimo procedūrų klausimas, kadangi dabartinė situacija atskleidžia tam tikrus probleminius aspektus dėl teisėjų kandidatūrų pateikimo, pvz., Maltos ir Ukrainos teisėjai ilgą laiką nėra paskirti.

Konferencijoje turi būti nagrinėjami šie aspektai:

- 1) priemonės vidaus teisėje (susijusios su sprendimų vykdymu, priemonės dėl pasikartojančių pažeidimų, mokymas, EŽTT jurisprudencijos prieinamumas);
- 2) EŽTT prieinamumas (individualus pareiškimas turėtų likti Konvencijos sistemos pagrindu, tačiau valstybės turi nuspręsti, ar reikia teisės kreiptis į EŽTT pakeitimų, pvz., įtvirtinimas administracinių kriterijų, peticijos mokestis, kalbų vartojimo apribojimai, privalomas advokato atstovavimas, kt.);
- 3) EŽTT darbo organizavimas (dėl filtravimo mechanizmo – ar reikia naujos institucijos, ar daugiau teisių patikėti Teismo kanceliarijai atrenkant bylas nagrinėjimui);
- 4) EŽTT sprendimų vykdymas (Ministrų Komitetas turėtų būti griežtesnis ir labiau konstruktyvus vertindamas bendrąsias sprendimų įvykdymo priemones).

Per diskusiją keletas valstybių atstovų pabrėžė, kad siekiant „kovoti“ su pasikartojančiomis bylomis turėtų būti pasitelkiami „pilotiniai“ sprendimai (*pilot judgments*). Nemažai valstybių (pvz., Suomija, Vokietija) pritarė, kad akivaizdžių nepriimtinių/paprastų bylų klausimus galėtų spręsti Teismo kanceliarija, tik iškilus klausimas, kaip tokiu atveju turėtų būti traktuotinas sprendimas – ar tai administracinis sprendimas, ar tai Teismo sprendimas? Turkijos atstovė pabrėžė, kad nauji priimtimumo kriterijai galėtų būti numatyti nebent kaip ilgalaikė priemonė, taip pat pažymėta, kad bendrosios sprendimų vykdymo priemonės be EŽTT išaiškinimo ne visada efektyviai įvykdomos, todėl pažeidimai kartojasi. Italijos, Prancūzijos atstovai pabrėžė būtinumą aiškiau formuoti EŽTT jurisprudenciją, kadangi nacionaliniai teismai turi ją taikyti vidaus teisėje.

EŽTT pirmininkas, atsižvelgdamas į Latvijos vyriausybės atstovės išsakytą abejonę dėl pasikartojančių bylų gražinimo vidaus institucijoms pernagrinėti, pastebėjo, kad daugeliu atveju dėl nustatyto pažeidimo procesas vidaus teismuose turi būti atnaujinamas, todėl siekiant sumažinti bylų srautą į EŽTT, vidaus teisėje turėtų būti numatyta galimybė atnaujinti procesą dėl to, kad tapačioje byloje EŽTT yra nustatęs pažeidimą.

Teismo IV skyriaus kancleris L.Early pabrėžė, kad siekiant spartinti bylų nagrinėjimą EŽTT, labai svarbus Vyriausybės atstovų vaidmuo sudarant taikius susitarimus ir vienašales deklaracijas, kuriomis valstybės pripažįsta pažeidimus.

Valstybėms dalijantis patirtimi sudarant taikius susitarimus ir vienašales deklaracijas, buvo pastebėtas Teismo nenuoseklumas siūlant kompensacijų dydį. Valstybės pastebėjo, kad nepasiekus taikaus susitarimo, sudarant vienašales deklaracijas jos sumažina Teismo pasiūlytą kompensaciją 10% ir Teismas tai laiko pagrįsta kompensacija atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nesutiko su pasiūlytu teisingu atlyginimu kaip taikaus susitarimo sąlyga.

Teismo kanclerio pavaduotojas M.O'Boyle pristatė bylų nagrinėjimo eilės tvarką pagal Teismo reglamento 41 taisyklę prioriteto tvarka, kuri pakeitė bylų nagrinėjimą chronologine tvarka pagal pateikimo datą.

Bylos yra skirstomos 7 grupes, pirmosios trys grupės yra prioritetingos. Skyriaus pirmininkas dėl individualių aplinkybių gali skirti pirmenybę ir kitoms byloms. Jei išnyksta aplinkybės, dėl kurių bylai buvo skirta pirmenybė, ji nagrinėjama paprasta tvarka. Kol kas šis grupavimas neatsispindi Teismo reglamente, tačiau neužilgo EŽTT šią informaciją paskelbs viešai.

Bylų grupės:

- 1) skubios peticijos, kurios yra susijusios su pavojumi gyvybei, sveikatai arba asmenine pareiškėjo situacija, kuriai būtinas neatidėliotinas sprendimas, Teismo reglamento 39 taisyklės taikymo bylos (laikinių apsaugos priemonių taikymas);
- 2) pareiškimai, kuriuose keliami klausimai gali įtakoti Konvencijos aiškinimą, „pilotinių“ sprendimų kategorijos bylos, pareiškimai, kuriuose geliami visuotinės svarbos klausimai, bylos, kuriose bus vertinami dar nenagrinėti Konvencijos klausimai;
- 3) *prima facie* keliančios daug klausimų dėl Konvencijos 2, 3, 4 ar 5.1 straipsnių;
- 4) kolegijos bylos;
- 5) pasikartojančios bylos;
- 6) sudėtingos komitetinės bylos;
- 7) aiškiai nepagrįstos bylos.

EŽTT teisėja F.Tulkens pristatė naują tvarką, pagal kurią bus priteisiamas teisingas atlyginimas už neturtinę žalą. Teismo viduje sudaryta darbo grupė kelis metus stengėsi apibendrinti Teismo praktiką ir parengti kriterijus ir tam tikrus skaičiavimus neturtinės žalos dydžio nustatymui, pagal kuriuos EŽTT praktika turėtų tapti nuoseklesnė, labiau pagrįsta ir aiškesnė. Ši nauja tvarka bus pradėta taikyti nuo 2010 metų. Kadangi EŽTT toliau tęs teisingo atlyginimo apskaičiavimo tvarkos analizę dėl turtinės žalos bei kaštų, valstybės buvo paprašytos pateikti šiuo požiūriu savo pastebėjimus ir klausimus Teismo kanceliarijai.

Diskusijų metu Lietuvos vyriausybės atstovė, primindama tai, kad *L prieš Lietuvą* byloje kaip teisingas atlyginimas buvo nurodytas Lyties pakeitimo įstatymo priėmimas per 3 mėn., kėlė klausimą, ar valstybės galėtų tikėtis, kad ateityje EŽTT aiškiai atribos Konvencijos 41 ir 46 straipsnių taikymą. F.Tulkens atsakydama į šį klausimą, nurodė, kad Teismas akivaizdžiai buvo per daug optimistiškas tikėdamasis, kad valstybė sugebės priimti įstatymą per 3 mėnesius.

Teismo III skyriaus kanclerio pavaduotojas S.Naismith apibendrina EŽTT praktiką taikant Teismo reglamento 39 taisyklę dėl laikinių apsaugos priemonių. Pranešėjas pastebėjo, kad laikinių priemonių taikymo gaires žadama paskelbti EŽTT internetinėje svetainėje.